

Višnja Kačić Rogošić

IZVEDBA GOVORA

Ružica Šimunović

*Tijelo u dijalogu. Ženske performativne prakse u Hrvatskoj*Durieux / Hrvatska sekcija AICA
Zagreb, 2016.

Uožujku 2016. godine tiskana je knjiga Ružice Šimunović *Tijelo u dijalogu. Ženske performativne prakse u Hrvatskoj* u izdanju Durieuxa i Hrvatske sekcije AICA. Slijedom jednoga od trendova koji još uvijek zaočuju područje kojim se bavi knjiga bi se, međutim, svojoj autorici moglo pripisati prvenstveno konceptualno jer je njezinog teksta i govora u naslovnome dijalogu ponajmanje. Umjesto isključivo ili prvenstveno autoričina diskursa, svjedočimo

stvaranju knjižnih uvjeta za okupljanje više generacija hrvatskih performerica u višeglasju na tragu relacijske estetike. Iako autorica i sama ističe proizvoljnost vlastitoga odabira i mogućnost da ga se iz neke druge perspektive revidira, vidljivo je da je on obuhvatni slobodarski – od umjetnica s velikim opusima poput „veteranke“ Vlaste Delimar do novijih glasova npr. Nine Kurtele ili Milijane Babić. Ne samo kao povjesničarka umjetnosti i likovna kritičarka, već i kao iskusna urednica radijske emisije *Kretanje točke* Šimunović, naime, jasno detektira manjak među suvremenim uvidima u žensku izvedbu i na njega reagira formom koja je jednako živa, brza, aktualna i produkcijski nezahtjevna kao i performans – razgovorom. Knjiga stoga nudi dvadeset razgovora s hrvatskim umjetnicama performansa koje djeluju od 1970-ih godina do danas te predstavlja jednu od najzanimljivijih varijanti pregleda ženskoga performansa u Hrvatskoj tijekom posljednjih nekoliko dekada – onu koja je iznesena u prvome licu.

Tijelo u dijalogu očekivano započinje opsežnijim tekstom autorice gdje objašnjava razloge zbog kojih je odabrala formu dijaloga, a to je nastojanje da se pridonese „rasvjetljavanju tema ili konceptata koji određuju („rad“ intervjuiranih umjetnica, ali i proširi stručna literatura o onima koje još nemaju retrospektivne izložbe, monografije ili kritičke osvrtne na svoja djela. Svjesna subjektivnosti svakoga pogleda u vlastitu sadašnjost ili blisku prošlost, Šimunović stoga ne pokušava usustaviti „rasvjetljene“ poetike i radove u neku žanrovsku ili estetsku rešetku, već ih niže abecedno te pridružuje različitim kritičkim, analitičkim i povijesnim asocijacijama – kako vlastitima, tako i onima koje nude utjecajni teorijski tekstovi iz područja likovnih umjetnosti, filma, performansa, kao i teorijskih pravaca nakon strukturalizma. S obzirom da je ova recenzija namijenjena časopisu Kazalište sa zaljubljenjem primjećujem da među naslovima u fusnotama nema tekstova koji se bave kazalištem (s izuzetkom studije Erike Fischer-Lichte o transformativnome potencijalu izvedbe koja se pak citira vezano za status životinje u izvedbi od rituala do performansa), a koji bi čitatelju ponudili kontekstualiziranje performansa u odnosu na suvremenu kazališnu izvedbu. Čini se da je i Ružica Šimunović pod utjecajem zastarjeloga antagonizma između kazališta i performansa koji se mogao razumjeti u vrijeme dok su performer i uglavnom nastojali predstavljati isključivo sebe, ne koristiti konvencionalno shvaćenu scenografiju, kostim ili šminku,

ne ponavljati, niti arhivirati izvedbe, ali s primjetnim i primijećenim pokazateljstvom performansa izostanak tih stručnih referenci, može se prepoznati samo kao nedostatak. Tako analiza i interpretacija igranja i destrukcije uloga (npr. kod Ksenije Kordić), kostimiranja/maskiranja (npr. kod Tajči Čekade), *reenactment*a ili osmišljavanja (da ne kažem režiranja) izvedbe koju bi trebao izvesti netko drugi (npr. kod Božene Končić Badurine), ni u njezinome tekstu ne profitiraju od višetisućljetnoga istraživanja takvih pojava u kazališnoj predstavi.

S druge strane, i kao svojevrsnu nadoknadu za uputnice koje su možda izostale u uvodu, Šimunović uspijeva otvoriti prostor umjetnicama da same ponude vlastite reference, istaknu radove koje smatraju prijelomnima te podsjetje na iskorake koji su možebitno prošli nezamijećeno. Pripada im temeljito i obuhvatno (od ranijih do novijih radova), opetovano pita za objašnjenje značenja radova, za žanrovsku kategorizaciju (ako je primjenjiva), kao i za nelogičnosti (ako ih može uočiti). Pri tome se trudi ne nametnuti gotove odgovore i zaključke, koliko god to bilo teško u stručnome razgovoru, nego pomoći u formiranju spontane slike pokušaja i događaja, tendencija i kontra struja koje su obilježile predstavljeno područje, kao i pojedinačne performerске povijesti. Vrlo je zanimljivo vidjeti kako hrvatska scena sudjeluje u formulaciji i održavanju svjetskih trendova u i oko umjetnosti koji su uvođeno sugerirani ili tek implicirani. Tu ne mislim samo na općenite pravce,

kategorije i *umjetničke pojave* od ranoga *body arta* do novijih intermedijalnih istraživanja, participacijskih radova ili pokušaja arhiviranja izvedbe, nego i *pojave u umjetnosti* kao što je npr. dominacija engleskoga jezika u naslovima radova, ili činjenica da se od suvremene umjetnice zahtijeva niz novih kompetencija pa sve veći broj npr. preuzima i uloge producentica, organizatorica ili promotorica vlastitoga rada. Još je, međutim, zanimljivije uočiti specifičnosti pojedinih performativnih estetika oblikovanih i kontekstualiziranih kroz cjelovite umjetničke opuse koji su nerijetko tek djelomično izvedbeni, npr. poput opusa Sanje Iveković ili izvedbu posreduju kroz neki drugi medij, npr. video poput Renate Poljak. S obzirom na manjak čak i općega pregleda suvremene performerске scene, što naglašava i sama Ružica Šimunović, knjiga *Tijelo u dijalogu. Ženske performativne prakse u Hrvatskoj* jako je korisna mnogim čitateljskim publikama koje u njoj mogu naći izravno opisane okolnosti izvedbe, umjetničke namjere, neposredne posljedice i osobne interpretacije velikoga broja umjetničkih radova. Uz to pitkost razgovora te nedvosmislenost adekvatnih pitanja reflektiraju uredničko iskustvo autorice uspješno otkrivajući razlike ne samo u estetikama, već i u osobnostima intervjuiranih umjetnica – od jednostavnih i samouvjerenih do onih koje svoje stvaralačke odluke imaju potrebu učvrstiti i „opravdati“ na teorijskoj osnovi – što pažljivim čitateljima knjigu čini još intrigantnijom. Ipak, značajan minus ovoga doista vrijed-

noga okupljanja ženske performerске scene jest nedostatak indeksa imena i pojmova koji je u stručnoj literaturi (što ova knjiga teži biti) – namijenjenoj dakle i ciljanoome parcijalnome čitanju ili pretraživanju u svrhu provjere pojedine informacije (npr. prilikom pisanja recenzije za časopis Kazalište) – neizostavan. Odlučite li nakladnici ikada obnoviti ovo izdanje, što bih svakako pozdravila, valjalo bi ga time i dopuniti.

Bez obzira na legitimitet koji je kao izvedbena forma stekao od 1970-ih do danas, performans je iz znanstveno-istraživačke perspektive još uvijek nedovoljno zastupljen, među ostalim i zato jer temeljito proučavanje tako izazovne forme predstavlja dugotrajan i naporan terenski rad kojemu su mnogi neskloni. U naličju takvoga rada – o kojemu *Tijelo u dijalogu* postojano svjedoči – krije se i dodatni profit ovih razgovora u smislu izvedbe ne kao predmeta, već kao sredstva istraživanja i spoznaje za obje strane izvedbene suigre, dakle i za one koji se njome bave analitički i interpretativno. Riječima same autorice: „Odabravši u konačnici formu intervjua s uvjerenjem da se na taj način, *tête à tête*, može ostvariti priželjkivana jednakost i nehijerarhijska razmjena mišljenja otkrila sam da još mnogo moram otkrivati. I učiti. O znanju.“